

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Абашнік В.О.

доктор філософії, завідувач
кафедри гуманітарних та
фундаментальних юридичних
дисциплін Харківського еконо-
міко-правового університету

Наукова співпраця Харківського економіко-правового університету з «Міжнародним товариством імені Г.В. Стеллера»

В рамках міжнародного наукового співробітництва Харківський економіко-правовий університет (ХЕПУ) останніми роками установив контакти з «Міжнародним товариством імені Георга Вільгельма Стеллера» (Internationale Georg-Wilhelm-Steller-Gesellschaft). Це наукове товариство було засноване 8 травня 2007 р. у м. Галле (ФРН) з ініціативи доктора природознавчих наук Віланда Гінтцше (Dr. Wieland Hintzsche). Завдяки своїм публікаціям та виступам він є відомим науковцем не лише в Німеччині, але й в інших країнах Європи та світу. Зокрема, восени 2002 р. Віланд Гінтцше виступав з доповіддю про діяльність Г.В. Стеллера на засіданні «Харківського міського товариства «Філософська освіта».

Серед членів-засновників «Міжнародного товариства імені Георга Вільгельма Стеллера» у 2007 р. був також завідувач кафедри гуманітарних та фундаментальних юридичних дисциплін ХЕПУ, доктор філософії Абашнік В.О. Згідно зі своєю метою воно має досліджувати та популяризувати праці і відкриття відомого вченого-природознавця Георга Вільгельма Стеллера, або Штеллера (Georg Wilhelm Steller, 1709-1746), який досліджував Сибір, Чукотку, Камчатку та Аляску. Всесвітньо відомим цей вчений став завдяки «морській корові» (лат. *Hydrodamalis gigas*), або «Стеллеровій корові», яка була вперше описана Г.В. Стеллером у 1741 р. під час його участі у Другій Камчатській експедиції під керівництвом Вітуса Беринга (1681-1741). До речі, повний скелет «Стеллерової корови», завдяки польському природознавцю та лікарю Бенедикту Тадеушу Дибовському (1833-1930), був привезений з острова Беринга та в 1879 р. з'явився у Харкові. Зараз цей скелет знаходиться у Музеї природи Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

В рамках своєї програми «Міжнародне товариство імені Георга Вільгельма Стеллера» організує виставки, екскурсії та міжнародні наукові конференції. З 2010 р. воно публікує свою збірку під назвою «Студії Стеллера» (Steller-Studien) німецькою мовою, де друкуються тези доповідей на вказаних конференціях, а також різні новини щодо діяльності товариства та його членів, серед яких є представники Австрії, Данії, Італії, Нідерландів, Росії, ФРН, США, України. Далі в тезах буде вказано на деякі міжнародні наукові конференції, які останнім часом було організовані названим товариством у м. Галле (ФРН).

З 22 по 24 листопада 2007 р. у м. Галле відбулася міжнародна наукова конференція під егідою «Міжнародного товариства імені Георга Вільгельма Стеллера», «Фонду Франке» та Університету імені Мартіна Лютера Галле-Віттенберг на тему «Книги як джерело (інспірація) та результат Сибірських експедицій у 18-му сторіччі». Спочатку перед учасниками та гостями з вітальними словами виступили директор «Фонду Франке», доктор Томас Мюллер-Бальке (Dr. Thomas Müller-Bahlke) та президент названого товариства, доктор природознавчих наук Анна Елізабет Гінтцше (Dr. Anna-Elisabeth Hintzsche).

В цій конференції прийняли участь науковці з Австрії, Данії, Німеччини, Росії та України. Серед доповідей можна виділити наступні: «Російська бібліографія Г.В. Стеллера» Едуарда Колчинського (Санкт-Петербург), «Міжнародне сприйняття творів Йоганна Бекмана» Алоїса Кернбауера (Грац, Австрія), «Поліфонія сибірських книг» Олександра Яркова (Тюмень), «Про сибірські дерева та коріння (Паллас та Буш)» Фолькварда Вендланда (Берлін), «Геометричні записки 1734 р. у Якутську» Петера Ульфа Мьоллера (Копенгаген, Данія), «Книжкова культура як частина духовної культури» Дмитра Гоголева (Тюмень), «Й.Г. Гмелін та неопублікована 5-та частина його Флори Сибірики» Михайла Андрєєва (Санкт-Петербург).

В рамках цієї конференції 23 листопада 2007 р. *Володимир Абашиник (ХЕПУ)* виступив з доповіддю на тему «Георг Вільгельм Стеллер (Штеллер) та Сибірські експедиції в академічних заняттях Харківського та Київського університетів 19-го століття». В цій доповіді було вказано на особливості тематики Сибірських експедицій, творчості та наукових відкриттів Г.В. Стеллера у викладанні харківських та київських професорів історії та географії. На завершення вказаного наукового форуму Ульріх Ваннгофф (Берлін) представив невеликий фільм про свою подорож до Архангельська, Мурманська та на Соловецькі острови. Після цього організатори запропонували учасникам наукову екскурсію до од-

нієї із найстаріших німецьких бібліотек у м. Вольфенбюттель («Бібліотека Герцога Августа») та до історичного замкового парку Гарбке.

З 22 по 25 жовтня 2009 р. за організації «Міжнародного товариства імені Георга Вільгельма Стеллера», «Інституту етнологічних досліджень імені Макса Планка» (Галле) та «Фонду Франке» проходила міжнародна конференція на тему «Науковий контекст сибірських досліджень в часи Г.В. Стеллера та Й.Г. Гмеліна». В рамках цієї конференції слід виділити наступні доповіді: «Нереалізований проект В.Г. Вернадського у 1916-1917 рр. Російська публікація Інструкції академіка Г.Ф. Міллера для Й.Е. Фішера щодо збирання історико-географічних даних про Сибір (1740)» Ірини Тункіної (Санкт-Петербург), «Дослідник природи Г.В. Стеллер та етнографія Сибіру» Хана Фермойлена (Галле), «Культурологічний аспект життя європейців в Сибіру в часи Г.В. Стеллера» Олександра Яркова (Тюмень), «Виникнення та розвиток географії рослин в Росії у 18-му ст.» Михайла Андрєєва (Санкт-Петербург), «Поганська віра та звичаї народів Сибіру» Олександра Елерга (Новосибірськ), «Карл Лінней та його опоненти» Андрія Ситіна (Санкт-Петербург), «Спостереження земельного магнетизму в Росії у 18-му та першій половині 19-го ст.» Єлени Русанової (Гамбург), «Доповідь Свена Вакселя від 15 листопада 1742 р. в Адміралтейську колегію як джерело 2-ї Камчатської експедиції» Володимира Соболева (Санкт-Петербург), а також «Етнографія Сибіру» Йоахіма Отто Габека (Галле), який був одним із співорганізаторів цього форуму.

Під час цієї конференції *Володимир Абашиник (Харків)* виступив 23 жовтня 2009 р. з доповіддю на тему «Георг Вільгельм Стеллер (1709-1746) та 2-га Камчатська експедиція у радянському кіно». В центрі цієї доповіді був радянський художній фільм «Балада про Беринга та його друзів» (кіностудія ім. М. Горького, Москва, 1970). У вступі доповідач коротко розповів про творчий шлях радянського актора Валентина Нікуліна (1933-2005), який виконав роль Г.В. Стеллера у названому фільмі. Зокрема, цей актор зіграв у таких радянських фільмах, як «Дев'ять днів одного року» (1961), «Брати Карамазови» (1968), «Гіперболоїд інженера Гаріна» (1973), «Візит дами» (1989). Крім цього, доповідач також вказав на роль названого фільму у розповсюдженні знань в СРСР про 2-гу Камчатську експедицію та науковий внесок Г.В. Стеллера.

В рамках цієї конференції організатори надали можливість учасникам побувати у м. Бад Віндсхайм (Баварія), де народився та навчався в гімназії Г.В. Стеллер. Так, 24 жовтня 2009 р. була організована екскурсія до будинку Г.В. Стеллера та міської церкви, де його батько грав на

органі. В рамках цієї поїздки відбулася зустріч учасників конференції в «Гімназії імені Г.В. Стеллера» (Georg-Wilhelm-Steller-Gymnasium, Bad Windsheim) у Бад Віндсхаймі. Під час цієї зустрічі *Володимир Абашинік (ХЕПУ)* виступив з невеликою доповіддю про Г.В. Стеллера та показав епізоди з вказаного радянського фільму «Балада про Беринга та його друзів» (1970), що викликало жвавий інтерес у гімназистів та викладачів гімназії. Повідомлення та фото з цієї зустрічі були опубліковані на офіційному сайті під назвою «Наука зустрічається зі школою» [1].

З 2 по 4 жовтня 2010 р. в м. Галле відбулася міжнародна наукова конференція на тему «Учень Георг Вільгельм Стеллер (1709-1746) вшановує свого вчителя. До 300-річчя народження Фрідріха Гоффманна (1660-1742), члена Санкт-Петербурзької Академії наук». Її організаторами стали «Міжнародне товариство імені Г.В. Стеллера» та Університет імені Мартіна Лютера Галле-Віттенберг (м. Галле). Спочатку ректор, відомий професор-богослов Удо Штретер виступив з привітальним словом. Після цього виступу 2 жовтня 2010 р. в рамках міжнародної конференції *Володимир Абашинік (Харків)* представив доповідь на тему «Християн Томазій, Й.Ф. Будде та Християн Вольф, або Галльська теологія, філософія та юриспруденція під час 2-ї Камчатської експедиції». Тут доповідач торкнувся впливів названих юристів та філософів на теоретичні позиції науковців вказаної експедиції, в т.ч. на погляди Г.В. Стеллера.

З інших доповідей цього формату можна назвати наступні: «Гриби у неопублікованій Байкальській флорі Стеллера» Гайке Хеклау (Галле), «Лінгвістичні експедиції Російської академії наук у 18-му та 19-му ст.» Лариси Бондар (Санкт-Петербург), «Розповсюдження ідей та текстів в Європі у 18 ст.» Мішеля Ковалевича (Краків, Польща), «Дослідження давньої історії в університетах Південної Німеччини» Дмитра Гоголева (Тюмень), «Ідея біологічної адаптації у Г.В. Стеллера» Стефано Маттіолі (Сієна, Італія), «Фрідріх Гоффманн про воду як універсальний засіб лікування» Віланда Гінтцше (Галле), «Про альбом коронування Єлизавети Петрівни у 1742 р.» Ірини Тункіної (Санкт-Петербург), «Сибіряки як вчителі Стеллера під час його подорожей» Олександра Яркова (Тюмень), «Яким було місто Галле за часів Стеллера в 1731-1734 рр.?» Мауріціо Пауля (Галле). На завершення конференції відбулася екскурсія історичними місцями навколо Галле, в рамках якої учасники побували в музеї художника Макса Клінгера (Гросйєна), у стародавньому м. Наумбург та у м. Бад Лаухштедт, де помер Людвіг Генріх Якоб (1759-1827), відомий німецький філософ та юрист, який був професором Харківсько-

го університету в 1807-1809 рр.

З 13 по 16 жовтня 2011 р. за організації «Міжнародного товариства імені Г.В. Стеллера» та Університету імені Мартіна Лютера Галле-Віттенберг у м. Галле відбулася наступна наукова конференція, яка була присвячена 200-річчю з дня смерті відомого природознавця та мандрівника Петера Сімона Палласа (1741-1811). З привітальними словами спочатку виступили президент товариства Анна-Елізабет Гінтцше та професорка Маргріт Енгель (Анкорідж, США), авторка книг про Г. В. Стеллера на Алясці. Серед подальших доповідей були: «Німецька наука про старожитності у 18-му та 19-му ст.» Дмитра Гоголева (Тюмень), «Слідами мандрів П.С. Палласа до Криму у 1794 р.» Ірини Тункіної (Санкт-Петербург), «Паллас як автор та видавець етнографічних творів» Хана Фермойлена (Лейден, Нідерланди), «Паллас як ботанік» Андрія Ситіна (Санкт-Петербург), «Імпульси Камчатських експедицій» Наташі Лінд (Копенгаген, Данія), «Про німецькі сліди у Тобольському культурному типі» Олександра Яркова (Тюмень), «Світогляд Леонарда Ейлера» Мішеля Ковалевича (Краків, Польща), «Криптограми у колекціях Палласа» Михайла Андрєєва (Санкт-Петербург), «Мої зустрічі з Палласом» Ульріха Ваннгоффа (Берлін).

14 жовтня 2011 р. в рамках цього форуму виступив *Володимир Абашинік (Харків)* на тему «Феофан Прокопович (1681-1736) та Георг Вільгельм Стеллер (1709-1746): філософські, богословські та інші впливи». Доповідач спочатку коротко розказав про творчий шлях випускника та професора Києво-Могилянської академії Феофана Прокоповича, який пізніше був митрополитом Новгородським та Великих Лук, а з 1722 р. фактично керував Російською православною церквою. Потім було вказано на роль Прокоповича в кар'єрі Г.В. Стеллера під час його «Санкт-Петербурзького періоду» (1734-1737), зокрема на його рекомендацію до складу 2-ї Камчатської експедиції. Наприкінці доповідач процитував латинський вірш Феофана Прокоповича під назвою «In moram Stelleri medici» (1736).

На завершення цього наукового форуму для його учасників 15 жовтня 2011 р. була проведена екскурсія до найстарішої Німецької Академії природознавців «Леопольдіна» у м. Галле. Наступного дня, 16 жовтня 2011 р., учасники конференції відправилися на екскурсію до замку у м. Цербст, де провела свої дівочі роки принцеса Софія Августа Фрідеріка Ангальт-Цербстська, майбутня російська цариця Катерина II (1729-1796). У відношенні доповідей на цій конференції слід вказати, що їх тези були надруковані у відповідній збірці «Студій Стеллера» (Steller-

Studien), а також в електронному варіанті на офіційній сторінці «Міжнародного товариства імені Г.В. Стеллера» [2].

З 17 по 21 жовтня 2012 р. у м. Галле відбувся науковий форум на тему «Від збирання до систематизації». Цього разу його організаторами були «Міжнародне товариство імені Георга Вільгельма Стеллера», «Інститут етнологічних досліджень імені Макса Планка» (Галле) та «Фонд Франке». Серед доповідей можна назвати: «Осягнення Сибіру: ілюстративні матеріали з топографії та етнографії народів Сибіру в Санкт-Петербурзькому філіалі архіву РАН» Лариси Бондар (Санкт-Петербург), «Інформація та знання» Роланда Цветковскі (Кюльн), «Дарча грамота Ломоносову на Усть-Рудицю як джерело з історії науки 18-го століття» Ірини Тункіної (Санкт-Петербург), «Утилітарне, сакральне, музейне (Формування сибірських колекцій)» Олександра Яркова та Дмитра Гоголева (Тюмень), «Х.Л.Х. Бакмайстер (1730-1806) та його фінно-угорські мовні дослідження» Ебергарда Вінклера (Гьоттінген), «Початки наукової систематизації та ботаніка в Росії в 18 ст.» Михайла Андреева (Санкт-Петербург), «Колекції сибірських гербаріїв» Олексія Гребенюка (Новосибірськ), «П.С. Паллас: від збирання до теоретизування» Едуарда Колчинського (Санкт-Петербург), «Робота Г.Ф. Міллера над інформацією про північний морський пролив» Наташі Лінд (Копенгаген, Данія).

18 жовтня 2012 р. виступив *Володимир Абашик (ХЕПУ)* з доповіддю на тему «Система(тизація) проти еkleктики. Гальська просвітницька філософія та її впливи на природознавчі науки». Зокрема, доповідач вказав на головних представників науки як системи та еkleктичного напрямку у філософії на початку 18-го століття. Представником першого напрямку був знаменитий філософ та юрист Християн Вольф (1679-1754), якому свою еkleктичну позицію протиставляли два інших авторитетних професори університету в Галле – Християн Томазій (1655-1728) та Йоганн Франц Будде (1667-1729). Твори названих філософів та юристів вивчали та мали при собі під час 2-ї Камчатської експедиції деякі учасники, зокрема Г.В. Стеллер та його супутник, майбутній професор Степан Крашенінніков (1711-1755). Тези цієї та інших доповідей конференції представлені в поточному номері «Студій Стеллера» (Steller-Studien) та в електронному варіанті на офіційній сторінці «Міжнародного товариства імені Г.В. Стеллера» [3].

З 17 по 20 жовтня 2013 р. в м. Галле відбулася міжнародна конференція на тему «Вживання в Сибіру». З привітальними словами спочатку виступили: віцепрезидент Німецької національної академії «Лео-

польдіна» Гуннар Берг, Президент «Міжнародного товариства імені Г.В. Стеллера» Анна Елізабет Гінтцше, професорка Анкоріджського університету Маргріт Енгель (Аляска, США). Серед наступних доповідей були: «Істівні та отруйні гриби Сибіру в працях Стеллера» Олексія Коваленка (Новосибірськ) та Михайла Андрєєва (Санкт-Петербург), «Трансформація соціально-економічної сфери сільських територій Алтаю» Олени Понкіної (Барнаул), «Динаміка використання земель у степу південно-західного Сибіру» Манфреда Фрюауфа (Галле), «Експедиція Д.Г. Мессершмідта у 1720-1727 рр.» Лариси Бондар (Санкт-Петербург), «Німецькі колонії на Волзі» Ніни Вашкау (Волгоград), «Аптекарі в Сибіру у 18 ст.» Єлени Русанової (Гамбург), «Використання медичних знань мандрівниками-природознавцями у Сибіру у 18 ст.» Дмитра Гоголева (Тюмень), «Галле та етнологія у 18 ст.» Хана Фермойлена (Галле).

18 жовтня 2013 р. *Володимир Абашиник (ХЕПУ)* виступив з доповіддю на тему «Сім'я та шлюб в Сибіру. На матеріалах праць Г.Ф. Міллера та Г.В. Стеллера». Доповідач акцентував увагу учасників конференції на ролі сімейних та шлюбних відносин в контексті теми «виживання в Сибіру». Тези цієї та інших доповідей конференції представлені в поточному номері «Студій Стеллера» (Steller-Studien), зокрема в електронному варіанті цього часопису на офіційній сторінці «Міжнародного товариства імені Г.В. Стеллера» [4]. На завершення в рамках культурної програми учасникам цього міжнародного форуму була запропонована поїздка до м. Торгау на річці Ельбі. Тут були проведені три екскурсії: 1) до дому-музею Катерини Лютер, дружини релігійного реформатора Мартіна Лютера, 2) до резиденції місцевих графів, де в 1711 р. німецький філософ та юрист Г.В. Лейбніц зустрічався з російським царем Петром, 3) до відомого пам'ятника з надписом «Тут на Ельбі 25 квітня 1945 р. війська Першого Українського фронту Червоної армії з'єдналися з Американськими військами».

Примітки:

1) Див. за електронною адресою: <http://gwsg.net/veranstaltungen/2009-2010/steller-gesellschaft>

2) Див. за електронною адресою: http://www.steller-gesellschaft.de/wp/wp-content/uploads/pdf/dr2011_abstracts.pdf

3) Див. за електронною адресою: http://www.steller-gesellschaft.de/wp/wp-content/uploads/pdf/dr2012_abstracts.pdf

4) Див. за електронною адресою: <http://www.steller-gesellschaft.de/wp/wp-content/uploads/pdf/stellerstudien2013.pdf>